

HOSEA

Inleiding: de plaats van de profeten in de bijbel

De Hebreeuwse bijbel begint met de Torah, de vijf boeken van Mozes. Torah is wegwijzing, oriëntatie. De mens die de Torah ontvangt, hoort, leert, kan zich weer oriënteren. Dan is er 'richting', koersbepaling. Dan wordt de weg gewezen en geleerd.

Profeten bouwen voort op de Torah, zij brengen de mens terug tot de Torah. Profeten hebben in wezen één grondthema: Terug! Terug naar de Torah, terug naar het begin, terug naar huis, thuiskomst, terug naar de oorsprong.

De profeet - en ook de mens die op de woorden der profetie ingaat - is een *ba'al tesjubhah*, een meester van de terugkeer.

Hosea, profeet van de terugkeer

Hosea is heel in het bijzonder de profeet van de *tesjubhah*. Dat is terugkeer van het hart, de terugkeer uit de vervreemding. Terugkeer uit de galut, de ballingschap. Dit is een doorgaand proces, dat meer omvat dan een moment van bekering.

Profetie is het verzet tegen de feiten

Profeten zijn geen voorspellers, profetie is niet een vorm van waarzeggerij. De ware profeet wil situaties doorlichten, een röntgenfoto geven. De dingen achter de dingen worden getoond; de profeet legt de wortelgebieden bloot, de oorsprongen van goed en kwaad.

Zo gaat Hosea te werk. Hij geeft een *diagnose*. De toestand van mens en volk wordt tegen het licht gehouden. Maar tegelijk ook een prognose. Niet in die zin dat hij van tevoren verklaart wat er in de komende jaren zal gebeuren. Wel zoals een onderwijzer die met kerst een leerling waarschuwt: Als jij zo doorgaat, blijf je zitten.

Profeten geven dóórzicht. Ze kijken door de ontwikkelingen heen. Maar ze bedoelen: we leggen de toekomst niet vast. We willen juist de toekomst ópenleggen, openbréken. Heel die feitelijkheid, daar gaan we tegenin.

Profetie is het verzet tegen de feiten. Tegen de onvermijdelijkheid, de lijdelijkheid. Zo gaan de dingen nu eenmaal. Je kunt het tij toch niet keren. Het profetische woord wil het tij wèl keren. Die vastgeroeste toekomst, die gevestigde orde - die in wezen de bestaande wanorde is - die moet uit de voegen worden gelicht.

Hosea in zijn tijd

Hosea is een jongere tijdgenoot van Amos. Het optreden van Amos valt omstreeks 760 (v.Chr.). Hosea moet hem wel gekend hebben; misschien heeft hij hem wel horen spreken, want Amos profeteerde in Bethel en Hosea woonde niet zo ver daar vandaan, aan de zuidgrens van het *Tienstammenrijk*, het zogenaamde *Noordrijk*.

De werkzaamheid van Hosea begint omstreeks 750 v.Chr., tijdens Jero-beam II. Het was een periode van welvaart en zoals dat wel vaker met elkaar samenhangt, van gezapigheid, geestelijke traagheid. Men is zelf-voldaan; het gaat goed met de economie, en het materialisme verstikt de geest.

Ervaring oktober vertellen

De god van deze eeuw blijkt de god van de economie te zijn. Het enige wat vrij is, is de 'vrije markt', de 'vrije onderneming' (free enterprise). Wie zaken kan doen, maakt carrière, vaak over de ruggen van de kleinen heen.

Kortom, het recht van de sterkste heerst, de wet van de jungle.

De Baäldienst

Een van de kernproblemen in de dagen van Hosea was de verering van de *Baäl*. Of beter in het meervoud: de *baälim*. Want er waren er vele: elke stad (elke stadstaat) had vaak zijn eigen Baäl, lokale goden, met een beperkt machtsgebied.

Ba'al betekent: baas, heer, of bezitter.

Kernkwesie: wie de baäl (of een baäl) gaat vereren, wordt eigendom, bezit van die god; voorwerp, gebruiksvoorwerp, object. De mens wordt een *ding*. Er treedt een ontwaarding op van de mens, een ontmenselijking. Buber heeft dat fundamenteel beschreven: de twee soorten relaties die er bestaan: een *Ik-Gij* relatie en een *Ik-Het* relatie.

De God van Israël bedoelt een *Ik-Gij* relatie: via de ander (Ander) word ik aangesproken; via een *gij* word ik een ik, zodat ik er mag zijn. Bij een *Ik-het* relatie wordt de ander tot een ding. De baälim willen de mens be-

zitten, daardoor wordt de mens beroofd van zijn identiteit, de mens wordt gekraakt, tot een kraakpand gemaakt.

Het ernstige in de dagen van Hosea was echter niet alleen dat men zich tot de baälim ging wenden; het ging nog een stap verder, en dat maakte de zaak, welbeschouwd, veel gecompliceerder en ook verdrietiger. De God van Israël werd niet vervangen door de baälim; neen, men stelde het zo voor: wij blijven de God van Abraham, Isaak en Jakob dienen; alleen, we noemen Hem nu anders: voortaan noemen we Hem Baäl.

Met andere woorden: er ontstond een nieuw godsbeeld; een vertekend beeld. De Eeuwige, de God van Israël, werd ingeschaald als baäl. Over het Aangezicht van de ware God werd een ander beeld heen geschoven en wie in het vervolg naar de God der goden wilde kijken, zag een masker, een verwrongen gelaat. Vooral: een star gezicht, levenloos, zonder emotie. Een vertrokken grimas, holle ogen, die over de mens heen keken, terwijl de God van Israël de mens áánziet, zijn vriendelijk aangezicht geeft vrolijkheid en licht. Deze God kijkt niet over de mens heen; Hij kijkt je in de ogen; Hij kènt je. Aandacht heeft Hij voor zijn mensen; Hij is geïnteresseerd in hun bestaan. Zo stonden de mensen voor een starre beeltenis; voor een stuk techniek, een godenapparaat, dat machinaal zaken afhandelde. Godsdienst was geworden tot een formule, een mechaniek. En als de baäl geen antwoord gaf, dan was dat niet meer dan een storing in het mechaniek.

Dan begrijpen we waarom de profeten zo fel werden; waarom ze zo met alle kracht in het verzet gingen. Ze bonden de strijd aan tegen de ontmenselijking.

Het was voor hen - zo ook voor Hosea - een gevecht op leven en dood. En denk u eens in wat het voor God betekend moet hebben als zijn eigen mensen tot Hem riepen en Hem Baäl noemden. Dat moet Hem intens pijn gedaan hebben. Een gruwzame miskennis van zijn wezen. Een totale misvorming van zijn beeld. Het hart van de Eeuwige moet gehuild hebben: zo ben Ik toch niet. Hoe is het mogelijk dat mijn eigen volk Mij zo noemt?

Het **baälprincipe** vinden we in onze tijd op veel terreinen weer terug. Bijvoorbeeld als er gesproken wordt over 'goedkope arbeidskrachten' en dan bedoelen ze mensen! **Een mensenleven is niet veel meer waard.** In het baäl- principe werkt alles volgens een systeem, de mens wordt bezit (bijvoorbeeld van het bedrijf, of van de baas, etc.) maar dat werkt door: de mens wil zelf ook bezitter worden.

Typerend is dat het Hebreeuws in feite geen woord heeft voor *hebben*, evenmin als voor *bezitten*. Bij God is de mens altijd vreemdeling en bijwoner (zie Leviticus 25:23): het land is en blijft van Hem.

God strijdt tegen de goden, juist omdat Hij zich ontfermt over de mens.

De ware profeet herken je aan zijn gevoel. Aan zijn tranen. Een profeet is geen nieuwslezer. De ware profeet is geen toeschouwer en het is hem er niet om te doen, gelijk te hebben. Hij zoekt niet zijn gelijk, hij zoekt het hart, hij zoekt de mens. 'Spreek tot het hart van Jeruzalem'.

De laatste dagen van het Noordrijk

In Hosea 1-3 valt het accent op het godsbeeld; het contrast tussen de God van Israël en de Baäl(im).

De hoofdstukken 4-14 hebben als achtergrond de val van Jechu's dynastie. Een koningshuis stort in.

Het was een woelige tijd. De ene koning wordt door de andere vermoord; innerlijke verwarring en demoralisatie.

De naam Hosea

De naam Hosea: *de HERE heeft bevrijd* of: *bevrijd, HERE*. Zo is niet alleen het woord dat Hosea brengt, maar ook de naam die hij draagt, een verwijzing naar de enige God die bevrijding heeft bewerkt. Alleen deze God schept ruimte voor zijn mensen.

Hosea: naam die verbindt met het verleden: *celui qui a été sauvé* (*Neher: degene die gered is*).

In Numeri 13:16 wordt Hosea, de zoon van Nun, de naam Josua gegeven: '*Celui qui sera sauvé par Dieu*' (*degene die gered zal worden door God*). Juist op het moment dat men het land Kanaän binnengaat om het te verkennen. Zijn naam wordt omgezet van verleden naar toekomst; het heil, de bevrijding wachtte hem voortaan in de toekomst; Jozua wordt degene die uitzielt naar het messiaanse uur. *Hosja'jah*: een perfectum. Hier, in de naam van de profeet, ligt het accent op het verleden: zijn naam verwijst naar de God die eenmaal (bij de uittocht uit Egypte) de bevrijder van zijn volk is geworden.

Profeten grijpen terug op het verleden, als grond voor een appèl in het heden - de God die toen bevrijding bracht, waaraan heeft Hij het verdiend dat men Hem nu terzijde schuift?

Zo verwijst ook de naam van Hosea naar dit begin, dit voorgoed begonnen begin. Dit nooit meer uit te wissen 'geschieden'.
De vader van Hosea heeft de naam *Be'eri*; *be'er* is bron.

HOSEA

➤ *Het begin van het spreken des HEREN door Hosea. De HERE zeide tot Hosea: Ga heen, neem u een ontuchtige vrouw en kinderen uit een ontuchtige geboren, want het land wendt zich in schandelijke ontucht van de HERE af. - Hos.1:2.*

Begin van het spreken des HEREN 'in' Hosea; want het woord komt niet slechts töt hem; het woord komt in hem, en het voltrekt zich in hem. Hosea, als mens, wordt werkplaats, vindplaats van het woord; *aambeeld* waar het woord wordt gesmeed. En wat is dat begin? De HERE zeide tot Hosea: Ga, neem voor u een vrouw van *ontucht* en kinderen van *ontucht*.

Door zijn levenslot moet Hosea uitspreken wat het lot van God was: de verraden liefde was de verraden liefde van God.

➤ *De HERE zeide tot mij: Ga weder heen, bemin een vrouw, die zich door een ander laat beminnen en overspelig is, gelijk de HERE de Israëlieten bemint, die zich tot andere goden wenden en minnaars zijn van druivenkoeken. - Hos.1:3.*

Hosea voelt zijn eigen liefde en eigen leed en ervaart tegelijk dat hij God daarmee navolgt.

De pijn en de eenzaamheid van de Eeuwige, de verbijstering en de verlatenheid van de God van Israël, zetten zich vast in elke vezel van zijn ziel en zijn lichaam. Hij voelt wat God voelt. Hij doorleeft wat God doorleeft. Hij lijdt wat God lijdt.

Hosea wordt een 'man van smarten'.

zijn verraden liefde moest beeld zijn van de verraden liefde Gods; zijn erbarmen beeld van Gods erbarmen.

Begin van het spreken Gods door Hosea

Een profeet is geen toeschouwer; geen postbode of alleen maar iemand die woorden doorgeeft.

De diepe indruk die Hosea heeft opgedaan, en die ook doorwerkt in latere profetieën die hij uitspreekt (4:11-18; 5:4 etc.) pleit niet voor een *allegorie* maar veeleer voor een bittere ervaring.

De huwelijkssymboliek bij de profeten

Het huwelijk tussen God en mens beeldt de geschiedenis uit

Centrale gedachte in de huwelijkssymboliek is: het huwelijk tussen God en mens (volk) beeldt de geschiedenis uit. Het gaat om een relatie tussen twee wezens die verschillend zijn. Het huwelijk is een verbond, maar het is meer dan dat

Herstel van de geschiedenis

Hij zal het hart van de vaders terugbrengen tot de kinderen en het hart van de kinderen tot hun vader. De functie van de bode Gods die gezondend wordt, is een taak van repareren. Op de drempel van de Dag Gods moet er nog herstelwerk plaats vinden.

Huwelijk heeft te maken met wording in de geschiedenis. Want huwelijk houdt verband met: de voortgang der geslachten. Maar ook: in het huwelijk worden de beide partners meer dan ze waren: ze maken een wordingsproces door..

**** De gelijkwaardigheid in de huwelijkssymboliek***

In de liefde echter ligt dat anders: daar is gelijkwaardigheid. Beide partners zijn 'minnaars'; beiden geven elkaar namen, beiden noemen elkaar met identieke termen. God zegt: Ik heb u liefgehad.

➤ *Ik heb u liefgehad, zegt de HERE. En dan zegt gij: Waarin hebt Gij ons uw Ik ben van mijn geliefde, maar ook: mijn geliefde is van mij.*

➤ *Mijn geliefde is van mij en ik ben van hem, die te midden der leliën weidt. -Hl.2:16*

God heeft u gekozen als bruid.

➤ *En de HERE heeft heden van u het woord aanvaard, dat gij zijn eigen volk zult zijn, zoals Hij u gezegd heeft, en dat gij al zijn geboden zult onderhouden. Deut.26:18. - letterlijk vertaald.*

Maar ook: gij hebt God gekozen als bruidegom (als partner, in hetzelfde vers van Deuteronomium). Met andere woorden: het huwelijk is de enige symboliek die uitdrukking kan geven aan de gelijkwaardigheid in de

relatie tussen God en mens. Alle andere beelden geven expressie aan het feit dat de mens en zijn God van elkaar afhankelijk zijn. Ze hebben elkaar nodig. Alleen dit beeld - het huwelijk - laat zien dat ze elkaar kunnen ontmoeten.

We zien een contrastwerking; in Hosea 2:1 zegt de Here:

➤ *Ik ben haar man niet.*

Daar is de breuk. En in vers 15:

➤ *Gij zult Mij noemen: mijn man.*

Dan wordt het herstel in het vooruitzicht gesteld.

In Hosea 2 zien we de worsteling van **de Eeuwige om zijn partner**; Hij wil de mens als bondgenoot, als deelgenoot. Hij wil samen met zijn mens optrekken. Zoals die wederkerigheid ook in het Hooglied bezongen wordt:

➤ *Hij zingt over mij, ik zing over hem.*

Hij vraagt aan mij, ik vraag aan hem.

De mens heeft Hem nodig; Hij heeft de mens nodig. Hier zien we een heel ander mensbeeld dan wat vaak geleerd is: we zijn *maar* mensen, stofjes aan de weegschaal. Die wederkerigheid is een fundamenteel gegeven in het denken van de Schrift.

God geeft zijn partner niet prijs; Hij neemt geen ander. Dan immers zou zijn Naam tenonder gaan.

Omwille van zijn NAAM is Hij vasthoudend tot het uiterste.

*** Ik zal haar maken als de woestijn**

➤ *Ik zal haar maken als de woestijn. - Hos 2:2.*

In vers 13 is ook sprake van de woestijn:

➤ *Ik zal haar leiden in de woestijn.*

➤ *Daarom zie, Ik zal haar lokken, en haar leiden in de woestijn, en spreken tot haar hart. - Hos.2:13.*

Ook dit is een motief in het kader van het thema: terug naar het begin. De woestijn, het niemandsland, is de plaats van de wittebroodsweken. Daar was enkel de Eeuwige. Geen goden, geen Baäl. De mens was er helemaal uitsluitend aangewezen op God. *Midbar* (woestijn) is de plaats van het woord *dabar*, 'place de la parole' (aldus Jacob Gordin). In de woestijn kreeg de mens de Torah. Het is de plaats waar de Eeuwige ging spreken; daar was het uur van de ontmoeting. De galut (ballingschap) is

de plaats van de openbaring. Het werkwoord *galah* heeft - afhankelijk van de werkwoords-vorm - twee betekenissen: in *ballingschap* gaan, en *zich openbaren*. Zie ook Ezechiël 20:35: Ik zal u brengen naar de woestijn der volkeren; dat is de '*désert historique*', de woestijn van de geschiedenis, de ballingschap.

➤ *Ik zal u brengen naar de woestijn der volken en daar met u in het gericht treden, van aangezicht tot aangezicht. - Ez.20:35.*

Ik zal haar lokken. Daar blijkt de tederheid van deze God. Geen geweld, want dat is Hem vreemd. Hij zal nimmer de deur forceren, Hij overwelddigt de mens niet.

Hier zien we hoe pastoraal, hoe fijngevoelig, hoe respectvol de Eeuwige met zijn mensen omgaat.

We worden verlokkt door zijn heerlijkheid en macht. De mens mag komen tot Hem, niet uit angst, bang gemaakt door dreigementen, maar omdat de God van zijn bestaan hem aanspreekt met een heel vertrouwde en vertrouwenwekkende stem.

Ik zal haar leiden in de woestijn

De woestijn als de plaats waar alle goden wegvallen, daar staat de mens, weer helemaal puur, van de baälim ontdaan, al die goden vallen als een oud kleed van hem af. Dat is nu voorbij, een gepasseerd station. Daar in de woestijn, vaak symbool van de galut, de ballingschap, daar is er enkel ik en Gij... Daar is er alleen de NAAM, zoals God in de woestijn zijn Naam bekend maakte aan Mozes. Daar is het wegvallen van de godennamen, want er blijft maar één God over, er komt een godenstilte, een godenluwte. Het wordt zo wonderlijk stil om je heen en zo wonderlijk stil vanbinnen.

Ik zal spreken tot haar hart

Want Hij weet hoe Hij dat hart kan bereiken dat zo onbereikbaar ver weg was. Hij verstaat de taal van dat hart, dat zichzelf niet meer verstaat. Hij kent de weg naar binnen, die op alle manieren afgesloten was. Dat hart, dat zo op slot was gegaan, al jaren misschien, het hart was doodgegaan, dichtgegaan, dat hart wordt eindelijk aangesproken in zijn eigen spraak, in zijn moedertaal.

**** En gij zult de HERE kennen***

Ook dit is een sleutelwoord bij Hosea. In Hosea 2:7 hoorden we:

➤ *Zij echter kent niet. ('Zij beseft niet' - NBG).*

➤ *Zij echter beseft niet, dat Ik het ben, die haar het koren, de most en de olie heb gegeven, die haar het zilver rijkelijk geschonken heb en het goud, dat zij voor de Baäl gebruikt hebben. - Hos.2:7.*

Nu zal daar zijn het kennen van Hem, zoals Hij wezenlijk is.

➤ *Het zal te dien dage geschieden, dat Ik verhoren zal, luidt het woord des HE-REN: Ik zal de hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren en de aarde zal het koren, de most en de olie verhoren, en die zullen Jizreël verhoren. - Hos.2:20,21.*

*** Liefde bij Hosea**

Er spelen minstens vijf elementen in mee:

1. Gevende liefde

God wil zich geheel en al geven aan de mens die Hij gemaakt heeft.

2. Voedende en opvoedende liefde: zie bijvoorbeeld Hosea 11:1-4.

3. Eisende liefde

Dat is niet negatief, maar bedoeld is de liefde die aanspraak maakt op de mens. Israël was jong en God kreeg het lief.

=

Hij riep het als zijn zoon bij zich en haalde het aan banden der liefde naar zich toe. Maar er kwam verwijdering, afstand, onbegrip.

4. Toornende liefde

➤ *Al hun boosheid is in Gilgal, daar heb Ik ze dan ook gehaat; wegens hun boze handelingen zal Ik ze uit mijn huis verdrijven. Ik zal ze niet meer liefhebben: al hun vorsten zijn opstandelingen. - Hos.9:15.*

Ook dit aspect mag niet negatief worden opgevat; het houdt in, wat Ernst Bloch noemde: *Zorn der Hoffnung*, toorn der hoop. Juist in de toorn is daar de ontferming, God houdt zijn mensen vast, maar Hij wil niet dat ze ontsporen, Hij wil niet dat ze ten onder gaan, daarom is Hij woedend op het kwaad.

5. Genadige liefde

➤ *Ik zal hun afkerigheid genezen, Ik zal hen vrijwillig liefhebben, want mijn toorn keert zich van hen af. - Hos.14:5.*

Hun afgekeerd zijn zal Ik genezen, vrijwillig zal Ik ze liefhebben.

Dit herinnert aan Exodus 20, de Tien Woorden.

We zagen eerder al dat Hosea verwantschap vertoont in zijn uitspraken met de Tien Woorden:

*** Ik zal hun afkerigheid genezen**

Ik zal hun afkerigheid genezen. Wie zal de diepte van dit woord peilen? Want dat was het oerprobleem, de *mesjubhah*, de afkering, soms zo onredelijk, niet te beredeneren, waarom wil een mens het kwade? De mens die toch van huis uit op God is aangelegd. Hoe is het dan mogelijk dat de mens zo wordt weggedreven van zijn Maker, zo geharnast tegen het heil?

En als het hart afkerig is, wat zal een mens eraan doen? Is daar enig kruid tegen gewassen? Hoe zal hij of zij de afkerigheid de baas worden? Zal de mens die afkering overwinnen, onderwerpen, uitdrijven misschien? Of een levenslang gevecht, de tanden op elkaar?

Ik zal hun afkerigheid genezen. Genézen! Dit woord klinkt als muziek in vermoeide oren. Dit is ademtocht voor de geringen, dit is troost voor de mens wiens ziel mat geworden is, en loodzwaar was het hart. En er was alleen nog de pijn en de onmacht; de dodelijke druk en de bitterheid van het boze. Ik genees. Dit woord reikt verder dan de onmacht. Dit woord omvat de onmacht. Woorden Gods reiken altijd verder. Verder dan de doem, verder dan het noodlot. Woorden Gods reiken tot in de ballingschap van de ziel. Daar waar de ziel gevangen zit in banden van de dood.

Dus het kán. Afkerigheid kan genezen worden. Daar is dus blijkbaar genezing voor, medicijn. Zoals mensen in de aanwezigheid van die ene mens, Jezus, genezen werden van hun innerlijke pijn; de verwrongenheid van hun hart werd heel. Zo in de Aanwezigheid van de Eeuwige verkeren, zitten bij zijn hart, zodat het hart balsem voelt.

Arts aller zielen, 't is genoeg, als Gij ons neemt in uw hoede.

Want waarom is een mens afkerig? Vaak omdat het hart gewond is, en het leven hard. De eisen te veel. En het veeleisende leven maakt een mens grimmig, verbeten en verbitterd. En de mens vlucht weg om te overleven. Wèg van de plek waar de commando's klinken, wèg van de stem die oordeelt en scheidt. De schrijnende pijn maakt de mens agressief. Je bijt van je af omdat je niet wilt dat iemand je wonden aanraakt.

Genees de wond die 't leven sloeg; laat ons niet hooploos verbloeden.
Ik zal genezen wat afkerig was.

➤ *Zijn loten zullen uitlopen; zijn pracht zal zijn als die van een olijfboom en zijn geur als die van de Libanon. - Hos.14:7.*